

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
Contrib. Luisterkr. f 1,—. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

OOK ONBEZORGD

In vroegere nummers van dit blad hebben we al eens in enkele artikeletjes verschillende aspecten van het Verbondswerk aangeduid. Zonder twijfel zullen de lezers de onderscheidene activiteiten verschillend waarderen. De één zal het werk in de arbeiderskampen of in de gevangenissen bijzonder belangrijk vinden, de ander zal vooral de opbouw van de humanistische gemeenschap ter harte gaan. Dit is ook het geval bij de Verbondsleden zelf, vandaar dat van af het begin is begrepen, dat het humanisme niet alleen is te ontmoeten in het gesprek, de discussie en de studie, maar ook in de gemeenschappelijke beleving van onbekommender zaken.

Gemeenschappen en gewesten organiseren landdagen en weekends, waarin wordt gezongen en gemusiceerd, waar iets wordt beleefd van het in-gemeenschap-zijn. Uit de behoefte om met elkaar de vakantie door te brengen ontstonden de familiekampen, waar de kinderen onder de hoede staan van ervaren leiders, zodat de ouders meer gelegenheid hebben om aan de gemeenschappelijke belevenissen deel te nemen. Er wordt steeds voor een gevarieerd programma gezorgd. Men kan er ook alleen op uittrekken om van natuur en rust te genieten. Het is juist dit goede evenwicht tussen gezamenlijk doen en persoonlijke voorkeur van de deelnemers, dat deze kampen zo aantrekkelijk maakt.

Dit zomerwerk kreeg een nieuwe stimulans door de opening in 1952 van het eigen vakantie- en conferentie-oord De Ark in Nunspeet. Vele individuele gasten bezoeken jaarlijks De Ark. Enkele weken worden gereserveerd voor familiekampen. Voorts worden er studie- en kaderbijeenkomsten gehouden. Het „jeugd geheel” wordt in voor- en najaar bevolkt door groepen, die er onder leiding van hun leraren of onderwijzers studie- en vakantieweken doorbrengen. In de zomer zijn er verder kinderkampen, waar onder bekwaame leiding kinderen van zeven tot twaalf jaar een zinvolle vakantie doorbrengen. Verder zijn er in toenemende mate vakantie- en weekenden voor bejaarden en andere groepen. Paas-, Pinkster- en Kerstkampen zijn bijzondere gebeurtenissen, waarvoor ieder jaar belangstellenden door gebrek aan ruimte moeten worden afgewezen. Gedurende enkele jaren is De Ark ook door het Humanistische Thuisfront gebruikt voor zijn vormingscursussen voor militairen, maar hieraan komt in mei a.s. een einde, omdat deze organisatie een eigen vormingscentrum heeft aangekocht.

Het zomerwerk van het Verbond is geen doel op zichzelf. Het wil ontspanning geven in het dikwijls te gespannen leven. Daardoor past het volkomen in een beweging, gedragen door een overtuiging, die het gehele leven doordrenkt, ook de zonzijde ervan.

thuisfront

Het vormingscentrum van het Humanistisch Thuisfront, dat tot op heden was ondergebracht in de Ark, heeft een nieuwe behuizing gekregen. De voortdurende groei van het aantal bezoekers noopt tot dit ingrijpende besluit.

De Ark komt thans ($\pm$ 15 Mei) weer geheel vrij voor het oorspronkelijk doel d.w.z. als vakantie- en conferentieoord.

ALLEEN MAAR EEN BEGINSELVERKLARING?

Op een bijeenkomst van het Humanistisch Verbond vroeg mij iemand, die zelf tot een kerk behoorde, of de beginselverklaring nu alles was, wat ons samenbond. Hij dacht klaarblijkelijk aan de kracht die er voor hem uitging van de bijbel, aan de wijding van godsdienstige verhalen, gezangen en symbolen, aan het samenbindend vermogen van de kerkelijke tradities.

Ik voelde dat hij het humanisme maar arm vond, als het niet meer had dan een beginselverklaring met haar nuchtere formulering van een aantal grondslagen en doelstellingen. Hij zag in het humanisme slechts een samenstel van enige min of meer eerbiedwaardige gedachten, die trouwens voor het merendeel ook in het christendom te vinden waren en daar een diepere achtergrond hadden. In vergelijking met het christendom schoot het volgens hem volledig tekort en in de praktijk van het leven moest het de mensen wel met lege handen laten staan.

Had de vraagsteller gelijk? Is het humanisme slechts een leer, een theorie, een min of meer aanvaardbare levens- en wereldbeschouwing? Dan zal het de mens bevrediging schenken, voorzover hij er behoefte aan heeft zijn ervaringen en gedachten te ordenen en zich een duidelijk beeld te vormen van de gecompliceerde en onoverzichtelijke werkelijkheid. Maar het zal hem hopeloos in de steek laten, wanneer hij geplaagd wordt voor de grote problemen van het leven, wanneer leed, ellende, ziekte en dood hem bedreigen. En daarmee heeft dan het humanisme als volwaardige levensovertuiging afgedaan.

Inderdaad heeft het humanisme pas waarde als het bewijst een kracht in ons leven te zijn, een richtsnoer voor ons handelen en een steun in moeilijkheden. Heeft het die betekenis voor ons? Is het een bron van bezieling?

Voor sommigen is het humanisme iets negatiefs: het is niet-christelijk, niet kerkelijk. Bij hen valt de volle nadruk erop, dat ze de macht van de kerk willen breken en er tegen protesteren als 2e rangs burgers behandeld te worden. Er is in Nederland genoeg, dat tot deze houding aanleiding geeft; discriminatie op het gebied van de geestelijke verzorging in kazerne en gevangenis, het onthouden van radiozendtijd, belemmering van de crematie, omdat die niet berust op christelijke zede, teveel om op te noemen.

Het is heel begrijpelijk dat dat alles verzet wekt en vaak leidt tot gevoelens van wrok en verbittering. Wanneer ons humanisme echter alleen maar negatief is, kan er geen kracht van uitgaan.

Maar welke positieve betekenis heeft het humanisme dan voor ons?

In de eerste plaats zou ik willen wijzen op de geestelijke vrijheid, die het zijn aanhangers schenkt. Het doet een beroep op menselijke vermogens en gaat niet uit van bijzondere openbaring. D.w.z., wij gaan uit van eigen ervaring, eigen redelijk en zedelijk vermogen, trachten te gehoorzamen aan een waardebesef, dat levend in ons is en dat het wezenlijke van ons menszijn uitmaakt. In lange strijd is de mens bezig zich te onttrekken aan onvrijheid en autoriteitsgeloof. Hoeveel leed bracht niet de dogmatische dwang, hoeveel ellende sproot niet voort uit gebondenheid aan een star leergezag. Godsdienstoorlogen, inquisitie, heksenwaan hebben eeuwenlang onze wereld geteisterd. Een groeiend humanisme heeft de mens inzicht gegeven in het betrekkelijke van zijn weten en geloven. Het is niet zo, dat de humanist de grote waarde van de traditie ontkent, dat hij geen oog heeft voor de heilzame kracht, die hiervan kan uitgaan, maar voor hem geldt geen waarheid, waaraan niet getwijfeld mag worden, die onttrokken is aan kritiek. Principieel staat hij open voor elke ervaring, elke mening: in vrijheid wil hij vergelijken, toetsen, aanvaarden, verwerpen. Tenslotte komt het aan op eigen, persoonlijke beslissing, genomen in gehoorzaamheid aan wat als waar en goed wordt erkend. In die zin voelt hij zich vrij, een vrijheid die hem met vreugde vervult. Deze houding spruit niet voort uit hoogmoed en eigengereidheid, maar uit eerlijkheid tegenover zichzelf en anderen; voor de humanist geldt hier een „hier sta ik, ik kan niet anders”. Het is een resultaat van zuiver denken, het is ook een zaak van zuiver voelen en ernstig willen.

Hieruit vloeit voort zijn streven naar verdraagzaamheid.

Juist omdat hij ervan uitgaat, dat de waarheid in vrijheid gezocht moet worden, zal hij anderen respecteren in hun eerlijke overtuiging.

Sterk is hij ervan doordrongen, dat de mens zoekend en tastend de waarheid tracht te benaderen, en dat hij in eigen levensstrijd zijn weg moet vinden. De mensen zijn zeer verschillend, in karakter en inzicht, naar omstandigheden en milieu; is het dan te verwonderen, dat ze tot verschillende overtuiging komen? Met schroom moet de ander benaderd worden en in zijn anders-zijn aanvaard. Ik sprak van een streven naar verdraagzaamheid, een ander werkelijk verdragen gaat niet zonder strijd, het kost vaak moeite en zelfoverwinning. Maar wanneer het de drager van een eerlijke overtuiging betreft, is het een eis, die aan ons gesteld wordt. Dit betekent natuurlijk niet, dat we de overtuiging zelf niet zouden mogen bestrijden, en ook niet dat aan de verdraagzaamheid geen grenzen gesteld mogen wor-

den. De wijsgeer Jaspers zegt ergens: „Tegenover onverdraagzaamheid is onverdraagzaamheid niet te vermijden, zij het dan ook alleen tegenover haar”. Daar is dus een grens aangegeven. Dat hier problemen liggen, is duidelijk. Verdraagzaamheid is dan ook geen eenvoudige zaak, maar zonder haar is een samenleving in de volle zin des woords onmogelijk.

Het humanisme roept ons op tot een waarachtig menszijn. De mens is in deze wereld geplaatst om van zijn leven iets te maken dat waardevol is, om te woekeren met zijn gaven, om zijn mogelijkheden te verwerkelijken. Alleen zo beantwoordt hij aan zijn bestemming. Wij zeggen niet, dat de mens goed is; in hem leeft het kwade naast het goede, er is zelfzucht en zwakheid, maar er is ook offerbereidheid en drang tot helpen en tot dienen, wij zien ook een doorbraak van het menselijke, telkens weer. Het humanisme tracht niet het kwaad te verdoezelen, maar wil ook niet het goede ontkennen. Het doet een beroep op de mens om de juiste keuze te doen. Wanneer iemand handelt in drift of hartstocht, zegt men wel, dat hij zichzelf niet is.

Een merkwaardige uitspraak; klaarblijkelijk hebben we weet van een diepste zelf, dat ons eigenlijk wezen uitmaakt, en dat richting geeft aan ons denken en handelen. Slechts dan is het goed, als we leven in overeenstemming daarmee, slechts dan zijn we waarlijk mens. We worden ons onze verantwoordelijkheid bewust, zowel tegenover onszelf als tegenover de medemens.

Het humanisme legt de volle nadruk op de menselijke verbondenheid, een volledige ontplooiing van ons wezen is slechts mogelijk in contact met de anderen.

Met hen, die ons het naaste zijn, in de eerste plaats, maar ook met hen, die onze wijdere omgeving vormen. En in onze huidige wereld met haar verkeer en techniek omvat die omgeving tenslotte alle mensen. In onze tijd is de behoefte aan verbondenheid en solidariteit uitermate groot. De mens werd steeds meer op zichzelf teruggeworpen en op zichzelf aangewezen. In vroeger eeuwen waren er sociale banden, die de mensen nauw verenigden; de dorpsgemeenschap, de kerk, de gilde, de familie waren eenheden, die de plaats van de mens in de samenleving bepaalden en zijn leven een grote zekerheid en vastheid verleenden. Thans is dat veel minder het geval, de mens is meer persoonlijkheid geworden, meer zelfstandig levend individu.

Het is goed, dat dat zo is, wie zou dat in onze tijd anders willen. Maar deze grotere zelfstandigheid heeft toch ook haar gevaren en is voor velen te zwaar om te dragen; zij heeft hen armer gemaakt, vaak losgeslagen en daardoor vereenzaamd. Juist in onze dagen worden we ons dit steeds meer bewust. Met alle waardering voor de zelfstandigheid en de vrijheid van het individu zien we steeds helderder in, dat menselijke verbondenheid onmisbaar is. De geïsoleerde mens wordt met ondergang bedreigd, hij heeft de medemens nodig. Hij moet komen tot solidariteit en samenwerking, wil hij van zijn eigen leven iets maken en wil hij van de wereld iets maken. Aan de menselijke verhoudingen wordt daarom grote aandacht ge-

schonken. Zo bijv. in de zakenwereld en het bedrijfsleven. In de vorige eeuw heeft men te eenzijdig de nadruk gelegd op economische belangen, op productiecijfers en marktprijzen. De mens werd daarbij vrijwel vergeten. Thans is dit anders, althans men ziet in, dat het anders behoort te zijn.

De mens moet de kans krijgen zichzelf te wezen, ook in het bedrijf waar hij werkzaam is. Niet de economische motieven moeten de doorslag geven, maar er moet eerbied zijn voor ieders persoonlijkheid.

Stellig is de nadruk, die men legt op de menselijke factoren, niet altijd zonder bijbedoelingen: men constateert, dat de arbeider beter en harder werkt, wanneer men rekening houdt met zijn persoonlijke omstandigheden, zijn aanleg en voorkeur, en precies voorzover men hiermee rekening houdt om de produktie te verhogen, is deze belangstelling uit het oogpunt van menselijkheid zonder waarde.

Maar het zou niet juist zijn, alles uit eigenbelang te verklaren, inderdaad is er voor al deze dingen meer begrip gekomen.

Het humanisme dat de mens centraal stelt, past daarmee in het kader van deze tijd, het beantwoordt aan een behoefte van de moderne mens. Het wijst ons op onze verantwoordelijkheid voor de samenleving en brengt ons tot sociale activiteiten van velelei aard.

Wij zijn er ons van bewust, dat we een taak hebben in deze wereld, dat we onze bijdrage moeten leveren om deze wereld meer bewoonbaar te maken en de sociale en politieke verhoudingen meer in overeenstemming te brengen met de menselijke waardigheid. In het volbrengen van deze taak beleven we iets van de zin van ons bestaan.

Op vele fundamentele levensvragen weten wij geen antwoord: wat is het doel van ons leven, welke betekenis heeft de dood, is er een persoonlijk voortbestaan na de dood? Het humanisme pretendeert niet dit te weten: in dit opzicht is het wel zeer bescheiden. We moeten de moed hebben te leven met deze onzekerheden. Maar in de vervulling van onze levenstaak, in de overgave aan onze arbeid wordt ons iets openbaar van de zin van ons bestaan. Een zin die wij verstandelijk niet kunnen funderen, die niet vast te leggen is in een formule, maar die we zelfstandig en op eigen wijze ontdekken en beleven.

Ook al zijn de levensraadselen niet opgelost, wij hebben een vaste basis, waarop we staan. We streven ernaar om iets van de hoge waarden, die we erkennen, te verwerkelijken. Daarvoor zetten we ons in. Zo komt in liefdevolle, scheppende arbeid ons leven tot volle wasdom en in onze beste ogenblikken daalt een gevoel van vreugde en vrede in ons hart. In rustig vertrouwen kunnen we voortgaan, ook temidden van onzekerheden en gevaren.

Ons uitgangspunt was de vraag, of we het alleen maar met een beginselverklaring moesten doen. Ons antwoord is, dat het humanisme een kracht in ons leven is en een bron van geluk. Het doet ons het leven aannemen met zijn overvloed en rijkdom, ook met zijn leed en verdriet. Het bezielt onze arbeid. Het geeft ons een ruime, open horizon. Dit is zijn betekenis voor ons.

J. H. P. COLPA

OUD

Ik verheug mij in de teleurstelling van degenen, die, op het opschrift afgaande, menen in de onderstaande regelen een beschouwing over een bekend Nederlands politicus en zijn staatkundige leerstellingen te zullen vinden. Zij moesten toch wijzer zijn. Zij moeten toch niet willen, dat Luisterkring en Verbond worden uitgehold en verzwakt door onrust zaaiende beschouwingen over de meest gewenste vorm van organisatie der maatschappij.

De hoofdletter in het opschrift vindt zijn oorzaak dus louter en alleen in de regel, dat de eerst letter van zin of titel een hoofdletter moet zijn. Van liberaliteiten die alles maar met een klein lettertje afdoen moet ik niets hebben.

Ter zake.

Als ik — later — oud en wijs zal zijn geworden, zal ik niet meer werken. Dat hoeft dan niet meer. In ons land bestaat de conventie, dat zij, die veel geld of veel jaren tellen, niet behoeven te werken. Ze dóen het nog wel eens, maar het móet niet. En wie wijs is werkt natuurlijk helemaal niet. Hij doet tenminste niet, wat ik onder werken versta. Goed, ik houd er dus onmiddellijk mee op. En dank zij de voortreffelijke voorzieningen, die ons van overheidswege of bedrijfsstakken ondernemingsgewijs ten deel vallen, zal ik een onbezorgde oudedag hebben. Ik wil u meedelen, hoe ik die dag denk in te delen. Misschien hebt u er wat aan tegen de tijd, dat u zelf in een verzorgingstehuis trekt.

Welnu, om te beginnen trek ik mij zover mogelijk terug van de Europoort en de IJmond en dergelijke agglomeraties. Ik stel mij voor dat het aangenaam leven is zover mogelijk verwijderd van de plaatsen, waar het nationaal inkomen wordt verdiend. Daar zal nog een enkele boomkruin wiegen in de wind. Daar zal vermoedelijk slechts een gering percentage oude heren door automobielen en bromfietsen worden aangereden, zodat ik nog enige tijd beschikbaar krijg mijn eigen kruin met die der bomen te doen meewiegen. Daar zal ik geabonneerd zijn op een groot landelijk dagblad en op een plaatselijke, tweemaal per week verschijnende Nieuws- en Advertentieblad.

Het landelijke dagblad van de vorige dag zal mij met de ochtendpost bereiken en een deel van de ochtend zal ik besteden aan het nauwgezet lezen van alle nieuwsberichten, al het commentaar en alle beschouwingen van bijzondere medewerkers. Dan zal ik vermoedelijk voor de eerste keer in mijn leven te weten komen waarom de beurs zo flauw doet, wie er eigenlijk gelijk heeft met de IJtunnel, hoe men een ballet organiseert en wat er met de garantie- onderscheidenlijk verrekenprijs van de melk aan de hand is.

Ik zal mij er niet druk over maken. Het enige, dat mij nog naar een demonstratie kan lokken is: Verhoging der pensioenen!!

Intussen drink ik mijn kopje ochtendkoffie. Dat wordt mij weliswaar door mijn huisarts ontraden, maar die kan me nog meer vertellen. Na de intrede van mijn pensioengerechtigde leeftijd komen bij mij geen koortsthermometers, bloeddrukmeters en dergelijke apparaten meer in huis.

Op woensdag en zaterdag wordt de ochtendzitting opgeluisterd door het plaatselijke blad, waarin ik voornamelijk de advertenties lees en kennis neem van de boelhuizen, aanbiedingen van klampen best hooi en van de te houden schouw over de wateren.

Daarna ga ik mijn dagelijkse wandeling doen. Met wandelstok, hoed en hond begeef ik mij op weg. Vooral van die hond stel ik me veel voor. Hij hoeft geen rasdier te zijn. Tenslotte heeft ook zijn baas een zeer ongeselecteerd stel voorvaderen en zie eens welk een blozende rentenier uit hem gegroeid is. Maar de hond moet wel een opgeruimd karakter hebben. Spaniels zijn beslist uitgesloten. Het liefst had ik zo'n wroetertje van een zeventiende-eeuws schilderij.

Omdat ik onderweg meteen een paar boodschappen in het dorp denk te doen heb ik het nylon-netje meegenomen. De burens, die mij zo met stok, hoed, hond en net voort zien stappen, zeggen: „Daar gaat de oude H. H. ook weer. Die blijft maar kras”. Wellicht heeft deze of gene lezer in het beeld mijn vrouw gemist.

„Zijt gij weduwnaar geworden?” zal hij vragen.

Neen, luidt het antwoord, maar mijn echtgenote was even uit het beeld verdwenen, omdat zij des morgens altijd druk is met het huiswerk en het verzorgen van de kamerplanten. Terwijl ik mijn kranten las liep zij met een gietertje door de kamer en misschien was ze wel in de tuin om wat bloemen te plukken of de vogels te voeren.

De middag brengen wij gezamenlijk door met wat wij dan ons werk plegen te noemen. Wij lezen, schrijven, tuinieren, sluimeren nu en dan eens in, drinken thee, en bereiden ons geestelijk voor op de lezing van het Nut, die wij des avonds zullen gaan bijwonen.

En op andere avonden word ik misschien nog wel eens uit huis gedreven om een vergadering bij te wonen van een vereniging met een waardevol doel, waarvan ik secretaris zal zijn, omdat ik nu eenmaal een schrijfmachine heb.

Want al ben je oud dan kun je toch wel een goed burger zijn.

En om nu nog even op het begin terug te komen: met hoofdletters zou dat beslist niet gaan.

H. H.

lezingen voor de radio

1 maart	AVRO 16.00 uur	Prof. Dr. B. R. A. Nijboer: De verantwoordelijkheid van de mens als wetenschapsman.
6 maart	VARA 9.45 uur	Dr. J. P. van Praag: Padvindende en betweters.
13 maart	VARA 9.45 uur	J. Bijleveld: Humanisme als levensovertuiging.